

УДК 316. 371. 374.72

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-58-17-23

Ващенко Любов Іванівна

молодший науковий співробітник відділу андрагогіки, аспірантка,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-0208-7675
lyubovvashchenko@gmail.com

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті подано суть поняття «інформаційна грамотність», проаналізовано її взаємозв'язок з концепцією освіти впродовж життя, виявлено шляхи й можливості розвитку інформаційної грамотності дорослих в умовах неформальної освіти. Інформаційну грамотність автор розглядає як базовий фундамент для досягнення особистих, соціальних, професійних і освітніх цілей. Актуальними напрямками інформаційної грамотності дорослих є мережева грамотність, цифрова грамотність, інтернет-грамотність, комп'ютерна грамотність та медіаграмотність. Загалом інформаційна грамотність тільки в поєднанні з іншими формами грамотності дає можливість сформувати високу інформаційну культуру, процес формування якої відбувається в результаті життєдіяльності під впливом засобів масової комунікації. Інформаційна культура вимагає постійного оновлення знань і умінь, формування особливого стилю мислення, що забезпечує необхідну соціальну адаптацію до змін і гарантує гідне місце в інформаційному просторі.

Автор аналізує програми, курси й проекти, що сприяють розвитку інформаційної грамотності дорослих в умовах неформальної освіти. Зокрема, це спеціальні програми підвищення інформаційної грамотності користувачів на базі бібліотек. Метою цих програм є формування інформаційної грамотності як сукупності знань, умінь, навичок пошуку, оцінки, організації і представлення інформації з використанням традиційних і нових інформаційних технологій. Також це дистанційні навчальні курси медіаграмотності для дорослих, які можна знайти на сторінках Інтернет-мережі. Вони знайомлять із найбільш розповсюдженими видами маніпуляцій і пропаганди, надають базові інструменти перевірки інформації та розвитку критичного мислення. Особливої уваги заслуговує Національна програма цифрової грамотності населення «Дія: Цифрова освіта», що пропонує три онлайн-курси: базовий курс з цифрової грамотності, цифрова грамотність для вчителів, курс для батьків «Онлайн-безпека дітей».

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; інформаційна грамотність; онлайн-курси; дорослі; неформальна освіта.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Інформація стала нині важливим джерелом науково-технічного прогресу й базовим компонентом освіти в суспільстві знань. Становлення такого суспільства нерозривно пов'язане зі зростанням потреби дорослих в постійному підвищенні кваліфікації, оновленні знань, освоєнні нових видів діяльності. Особливе місце при цьому займають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), що відкривають небачені раніше можливості доступу до інформації та знань, дозволяють кожній людині реалізувати свій потенціал і поліпшити якість життя. Для позначення широкого спектру знань, умінь і навичок, пов'язаних зі здатністю сучасної людини використовувати ІКТ для того, щоб впевнено орієнтуватися в потоках інформації, знаходити, оцінювати й ефективно її використовувати для вирішення різних проблем свого життя, в міжнародному співтоваристві прийнято термін «інформаційна грамотність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі інформаційної грамотності присвячено чимало міжнародних документів і заходів. У 2002 році в Глазго на 68-й Сесії Генеральної конференції ІФЛА була створена секція з інформаційної грамотності. Ця подія

інституційно закріпила усвідомлення необхідності спеціальної інформаційної підготовки людини до життя в інформаційному суспільстві як глобальну проблему, над вирішенням якої працюють такі авторитетні міжнародні організації, як ІФЛА та ЮНЕСКО.

У 2006 р. в Сеулі на 72-му Всесвітньому конгресі ІФЛА відбувся Відкритий форум ЮНЕСКО. На цьому форумі було проголошено створення стратегічного альянсу ІФЛА та ЮНЕСКО для реалізації рішень Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства, пов'язаному з діяльністю бібліотек, включаючи, поряд з іншими важливими напрямками, і проблему інформаційної грамотності. ІФЛА та ЮНЕСКО об'єднують і координують зусилля фахівців з різних країн щодо просування інформаційної грамотності, узагальнюють накопичений досвід в публікаціях [1, с. 10-11].

Найбільш значущими роботами в цьому напрямі є видання секцією з інформаційної грамотності ІФЛА під керівництвом професора Х. Лау в 2006 р «Керівництва з інформаційної грамотності для освіти протягом усього життя». Автори впорядкували понятійно-термінологічний апарат у сфері інформаційної підготовки, забезпечивши тим самим фахівцям з різних країн можливість «говорити однією мовою» за рахунок уніфікації термінології та введення міжнародних стандартів інформаційної грамотності. Важливим також є видання книги Р. Кетса і Х. Лау «До розробки індикаторів інформаційної грамотності» (ЮНЕСКО, 2008), в якій піднімається питання ефективності навчання й вимірювання результатів інформаційної грамотності.

Проблема інформаційної грамотності є предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених. Найбільш важливі й складні аспекти формування мотивації до опанування інформаційною грамотністю досліджували А. Лехто, Я. Саарті, Й. Теваніємі, А. Юнтунен та ін. Розробкою методики взаємодії викладачів та учнів у ході навчання займалися Г. Баєрлі, К. Броді, Ф. Блін, Л. Евісон, Р. Тантіонго. Питання формування програм і курсів з інформаційної грамотності, визначення змісту інформаційних знань, умінь і навичок розкривають Д. Кейс, С. Кемпбелл, І. Ітон, М. Ламурьо. Засоби контролю за ефективністю навчання, включаючи використання стандартів інформаційної грамотності як інструментів, що дозволяють обмежити зміст інформаційної підготовки й забезпечити оцінку якості навчання, розкриті у працях таких зарубіжних учених, як Б. Кох, С. Портер, Б. Форсайт, Й. Хортон.

Серед вітчизняних дослідників різні аспекти, пов'язані з інформаційною грамотністю, були предметом наукового пошуку педагогів, психологів, інформатиків (В. Бабич, А. Веряєв, Г. Воронцов, Л. Губерський, Т. Іванійчук, Н. Крилова, О. Кутик, І. Левшин, О. Малишевський, О. Матвійчук, В. Медведєв, О. Мостіпан, В. Розін, Е. Семенюк, І. Шалаєв, Ю. Усов, О. Федоров, Л. Чередник, О. Шариков, та ін.). Разом з тим маловивченим залишається питання розвитку інформаційної грамотності дорослих в умовах неформальної освіти.

Мета статті полягає у виявленні шляхів і можливостей розвитку інформаційної грамотності дорослих в умовах неформальної освіти. Для цього необхідно з'ясувати суть поняття «інформаційна грамотність», проаналізувати її взаємозв'язок з концепцією освіти впродовж життя, виявити рівні формування та шляхи розвитку на неформальному рівні.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначення «інформаційна грамотність» складається з двох термінів – грамотність та інформація. Грамотність в англійському словникові подається як стан освіченості, тобто грамотною вважається людина «... освічена, яка вміє читати і писати, компетентна в (певному виді діяльності) ...» [2, с. 1856].

З педагогічної точки зору «базова грамотність» розглядається як класична або традиційна грамотність – уміння читати, писати, здійснювати арифметичні обчислення й операції. Грамотність формується переважно в середовищі формальної освіти, передусім у державних і приватних школах, зокрема в закладах початкової та середньої освіти. Однак нині

базовою грамотністю можна опанувати також вдома або в громадських центрах – тобто в середовищі неформальної освіти.

Термін «інформація» має різні визначення, залежно від формату й середовища, що використовуються для його пакування й передачі, а також від галузі знань, де подається ця дефініція. Відповідно синонімічними є вирази: «приховані» знання; «пакет» досвіду людства; джерело, що охоплює незліченну кількість даних; ресурс, який має різні формати, способи пакування, передавальне середовище й методи доставки [3].

Інформація, безсумнівно, є важливим ресурсом соціально-економічного розвитку; основним ресурсом освіти й розумової діяльності; ключовим ресурсом формування освіченості; фактором, що дозволяє громадянам досягати кращих результатів у науковій діяльності, у сфері здоров'я, в роботі; важливим елементом творчості й новаторства. Однак інформація сама по собі не робить людину інформаційно грамотною.

Протягом останніх декількох десятиліть було чимало спроб дати визначення інформаційної грамотності. Започаткували їх фахівці в галузі бібліотекознавства. Найбільш цитованим і використовуваним є визначення інформаційної грамотності, прийняте Американською бібліотечною асоціацією. Згідно з цим визначенням бути інформаційно грамотним – означає розуміти затребуваність інформації, вміти її знаходити, оцінювати й ефективно використовувати: «інформаційно грамотні – це люди, які навчилися вчитися» [4, с. 56].

Розширюючи цю тезу, вчені наголошують, що інформаційно грамотні люди знають, як треба вчитися, тому що знають, як організовані знання, як знайти інформацію та як використовувати її таким чином, щоб інші вчилися у них. У найзагальнішому сенсі інформаційна грамотність є засобом, що дозволяє людям визначати свої інформаційні потреби, локалізувати й оцінювати якість інформації, накопичувати й відновлювати інформацію, проводити ефективно й етично коректне її використання, а також створювати іншу інформацію й обмінюватися знаннями.

Інформаційна грамотність стратегічно пов'язана з концепцією освіти впродовж життя. Між ними існує взаємодоповнювальний зв'язок, вкрай необхідний нині для успішного функціонування як кожної окремої особистості, так і підприємства, організації, установи, держави в глобальному інформаційному суспільстві. Х. Лау зазначає, що ці дві сучасні парадигми в ідеалі повинні бути об'єднані, щоб працювати синергетично, оскільки вони характеризуються:

- особистісною мотивацією й індивідуальною спрямованістю: немає потреби в посередництві іншої особи, організації або системи – все залежить від самої людини, хоча порада й допомога наставника чи вчителя дуже корисна;
- самовдосконаленням, мається на увазі саморозвиток незалежно від вікової категорії, соціально-економічного статусу, ролі й місця в суспільстві, статі, раси, релігії, етнічної приналежності;
- самоактивізацією, тобто чим більш інформаційно грамотною стає людина, чим довше вона освоює інформаційну грамотність і застосовує на практиці свої навички, тим вищим стає рівень її освіченості. [1, с. 10].

Взаємопов'язані інформаційна грамотність і освіта впродовж життя значно сприяють:

- розширенню спектру самостійного вибору й пропозицій, що відкриваються перед людиною в контексті особистих, сімейних та громадських питань;
- поліпшення якості й підвищення корисності освіти й професійної підготовки, як у формальному освітньому середовищі до вступу в трудову діяльність, так і пізніше – в неформальному середовищі професійної підготовки та навчання за місцем роботи;
- можливості знайти хорошу роботу, швидко просуватися кар'єрними східцями, приймати розумні та ділові рішення;
- ефективній участі в суспільному, культурному й політичному житті, як на рівні

окремого колективу, так і на вищих рівнях, а також у визначенні й реалізації професійних цілей і задумів [1, с. 10].

У цьому контексті інформаційну грамотність кожної окремої людини можна розглядати як базовий фундамент для досягнення її особистих, соціальних, професійних і освітніх цілей. Навички, які визначаються інформаційною грамотністю, дозволяють дорослим ефективно застосовувати технології неперервного навчання, а також вносити свій вклад у розвиток суспільства знань.

Процес розвитку інформаційної грамотності дорослих, як справедливо зауважує О. Мостіпан, потребує диференційованого підходу, добору видів, форм, методик і програм навчання з урахуванням професійної спеціалізації, рівня інформаційних потреб та інформаційної підготовки, наявних навичок володіння комп'ютерною технікою [5]. Відтак опанування інформаційною грамотністю дорослих може відбуватися на трьох рівнях: на рівні формального навчання (у державних і приватних закладах вищої та післядипломної освіти), на рівні неформального та інформального навчання. Саме останні два напрями є предметом нашого дослідження.

Тривалий час одним із основних центрів розвитку інформаційної грамотності дорослих в умовах неформальної освіти були бібліотеки. Інформаційно-бібліографічні відділи бібліотек проводили постійну роботу щодо формування інформаційних потреб та інформаційної культури користувачів. З цією метою в бібліотеках відбувалися регулярні екскурсії, де відвідувачів знайомили з фондами, каталогами, базами даних, технічними засобами й технологічними можливостями, навчали вести пошук і вибір необхідної інформації; вчили користуватися довідково-пошуковим апаратом й окремими його елементами [5; 6].

Натомість із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій особливо актуальними напрями інформаційної грамотності стали мережева грамотність, цифрова грамотність, інтернет-грамотність, комп'ютерна грамотність та медіаграмотність. Два останні види грамотності стали домінуючими. Їх визначення подано у працях Й. Хортон [7]:

- комп'ютерна грамотність – це знання, навички та вміння, необхідні для розуміння інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), включаючи апаратуру, програмні засоби, системи, мережі (локальні мережі та Інтернет) та всі інші елементи комп'ютерів і телекомунікаційних систем;

- медіаграмотність – це знання, навички та вміння, необхідні для розуміння всіх засобів масової комунікації і форматів, в яких здійснюється створення, зберігання, передача й візуалізація даних, інформації та знань (наприклад, друковані газети й журнали, радіо й телебачення, кабельні засоби передачі інформації, CD, DVD, мобільні телефони, текстові формати PDF, формат JPEG для фотографій і графічних зображень).

Говорячи про комп'ютерну грамотність, вчені зазначають, що це не просто сформувати загальне уявлення про комп'ютери та їх можливості чи навчити натискати потрібні кнопки. Необхідно виховати певну комп'ютерну культуру, що передбачає навички й уміння не тільки працювати з програмним забезпеченням, але й формулювати нові завдання, для розв'язання яких можна використовувати обчислювальну техніку. О. Малишевський, проводячи дослідження від інформаційної грамотності до інформатичної компетентності, на основі праць О. Бочкіна, М. Жалдака, А. Єршова В. Кайміна та ін., виділяє уміння, що формуються у процесі опанування комп'ютерною грамотністю:

- аналізувати різноманітні процеси та явища;
- планувати структуру дій, спрямованих на досягнення поставленої мети за допомогою фіксованого набору засобів;
- алгоритмічно мислити, тобто подавати складні дії у вигляді певної послідовності простіших;
- будувати інформаційні структури для опису об'єктів і систем;
- правильно й чітко формулювати думки;

- організовувати пошук інформації, потрібної для розв'язання поставленого завдання.
- проводити класифікацію та систематизацію інформації [8, с. 101].

Бібліотеки (публічні, при закладах освіти й наукових установах) підхопили цю тенденцію і, крім традиційних функцій, активно створюють і нарощують електронні інформаційні бази даних, забезпечують віддалений доступ до освітніх ресурсів, розвивають електронні сервіси. У багатьох із них розроблено спеціальні програми підвищення інформаційної грамотності користувачів на базі традиційної бібліотечно-бібліографічної культури й комп'ютерних засобів, як наприклад, «Інформаційна грамотність – успішна особистість» [5] чи колективний проект щодо поширення медіа-інформаційної грамотності [6, с. 235]. Метою цих програм є формування інформаційної грамотності як сукупності знань, умінь, навичок пошуку, оцінки, організації і представлення інформації з використанням традиційних і нових інформаційних технологій. Бібліотечні працівники при цьому виступають не лише популяризаторами певних інформаційних ресурсів, але й як упорядники баз даних, їх «творці», а також куратори контенту наукової інформації в цих базах, аналітики наукометричних показників діяльності науковців, фахівці з пошуку та обробки інформації.

Крім програм, на сторінках Інтернет-мережі можна знайти чимало дистанційних навчальних курсів медіаграмотності для дорослих. Так, онлайн-курс медіаграмотності, створений IREX у партнерстві з Академією української преси та StopFake, розрахований на дорослу аудиторію та знайомить із найбільш розповсюдженими видами маніпуляцій і пропаганди, а також надає базові інструменти перевірки інформації та критичного мислення (irex.mocotms.com). Онлайн-курс «Новинна грамотність» від Детектор Медіа складається із десяти модулів, в яких експерти розкривають широке коло питань: як створюються новини, які існують професійні стандарти, етичні дилеми, в який спосіб можуть маніпулювати медіа суспільною думкою через новини, хто є основними медіавласниками в Україні та як соцмережі міняють сприйняття новин (detector.media). Онлайн-курс «Медіаграмотність: практичні навички» (авторська розробка відомого політолога, викладача Євгена Магди) присвячений медіаграмотності та головним викликам сучасного світу – дезінформації та фейкам (courses.prometheus.org.ua). Проект «Фактчек: Довіряй-перевіряй» створили VoxCheck та EdEra для тих, хто хоче споживати тільки правдиву інформацію і не потрапляти у пастку фейків та міфів (courses.ed-era.com). «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності», розроблений міжнародною організацією IREX спільно зі студією онлайн-освіти EdEra, пояснює, як орієнтуватися в інформації довкола та як розпізнавати дезінформацію та пропаганду (verified.ed-era.com). Цей курс є частиною проекту «Learn to Discern in Education (L2D-Ed)», який фінансують Посольство Сполучених Штатів Америки в Україні та Посольство Великої Британії в Україні за підтримки Міністерства освіти і науки України [9].

В уряді заявляють, що зараз 53,5% українців знаходяться нижче позначки середнього рівня у питаннях цифрової грамотності, а за останній рік об'єктами онлайн-шахрайства ставав кожен третій повнолітній українець. З огляду на таку статистику в січні 2020 року Кабінет міністрів запустив Національну програму цифрової грамотності населення «Дія: Цифрова освіта». На онлайн-платформі цифрової освіти українці можуть безкоштовно пройти три онлайн-курси:

- базовий курс з цифрової грамотності;
- цифрова грамотність для вчителів;
- курс для батьків «Онлайн-безпека дітей».

Курси проходять у форматі освітнього серіалу. Замість рівнів пропонують сезони, а замість уроків – освітні серії з участю експертів і знаменитостей. Таким чином Міністерство цифрової трансформації налагоджує співпрацю з ЦНАПами, університетами, школами, бібліотеками, приватним сектором для створення офлайн-точок цифрової освіти, щоб охопити програмою більше людей з метою навчити їх самостійно діяти в переповненому інформацією середовищі, ефективно використовувати її можливості і захищатися від негативних впливів [10; 11].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином можемо підсумувати, що для дорослих в умовах неформальної освіти є чимало шляхів і можливостей розвитку інформаційної грамотності. Перелічені вище програми, курси й проекти сприяють виробленню здатності швидко знаходити необхідну інформацію й умінь в найкоротші терміни застосувати її для вирішення своїх особистих і професійних потреб. Разом з тим, інформаційна грамотність є частиною інформаційної культури, процес формування якої відбувається в результаті життєдіяльності під впливом засобів масової комунікації. Інформаційна культура вимагає постійного оновлення знань і умінь, формування особливого стилю мислення, що забезпечує необхідну соціальну адаптацію до змін і гарантує гідне місце в інформаційному просторі. Загалом інформаційна грамотність тільки в поєднанні з іншими формами грамотності дає можливість сформувати високу інформаційну культуру. Відтак перспективою подальших досліджень може бути дослідження проблем розвитку інформаційної культури фахівців у різних сферах діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Лау, Х. Информационная грамотность: международные перспективы. Москва: МЦБС. 2010.
- [2] Chambers English Dictionary Ed. Edinburgh: W. and R. Chambers and Cambridge: Cambridge University Press. 2003.
- [3] Case, D. Looking for Information: A Survey of Research on Information Seeking. Needs and Behavior. New York: Academic Press. 2002.
- [4] Byerly, Greg and Brodie, Carolyn S. Information literacy skills models: defining the choices. In Learning and libraries in an information age: principles and practice. Ed. Barbara K. Stripling, Englewood: Littleton: Libraries Unlimited. 1999. P. 54-82.
- [5] Мостіпан, О. П. Інформаційна грамотність особистості: шляхи підготовки компетентного користувача. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2015. № 4. С. 293-296.
- [6] Іванійчук, Т. Ю. Інформаційна грамотність користувача бібліотечних послуг та компетентності бібліотечних працівників: взаємозв'язки та взаємовпливи. Актуальні проблеми політики. 2016. № 58. С. 227-240.
- [7] Horton, Jr. F. Comments on International Guidelines on Information Literacy. Washington: DC. 2004.
- [8] Малишевський, О. В. Інформаційна культура: від інформаційної грамотності до інформатичної компетентності. Збірник наукових праць. Серія: педагогічні науки. Херсон: ХДУ. 2011. Випуск 36. С. 100–104.
- [9] Золотухін, Д. 15 кращих українських проєктів з медіаграмотності. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2455061-15-krasih-ukrainskih-proektiv-z-mediagramotnosti.html> (02.09.2020).
- [10] В Україні запускають безкоштовні курси цифрової грамотності. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kabmine-zapuskayut-besplatnye-kursy-tsifrovoy-1577203018.html> RU (03.09.2020).
- [11] Національна онлайн-платформа з цифрової грамотності запрацювала в тестовому режимі URL: <https://thedigital.gov.ua/news/natsionalna-onlayn-platforma-z-tsifrovoyi-gramotnosti-zapratsyuvala-v-testovomu-rezhimi> (04.09.2020).

DEVELOPMENT OF ADULT INFORMATION LITERACY IN CONDITIONS OF NON-FORMAL EDUCATION

Vashchenko Lyubov I.

junior researcher of the andragogy department, postgraduate

Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0208-7675>

lyubovvashchenko@gmail.com

Abstract. The article investigates the concept of information literacy, analyzes its relation with the concept of lifelong learning, and shows the ways and opportunities for the development of adult information literacy in non-formal education. The author considers information literacy as a basic foundation for achieving personal, social, professional, and educational goals. Topical areas of adult information literacy are network literacy, digital literacy, online literacy, computer literacy and media literacy. In general, information literacy makes it possible to form a high information culture only in combination with other forms of literacy, the formation process being a result of living in the media world. Information culture requires continuous updating of knowledge and skills, and developing a special style of thinking that results in the needed social adaptation to change, and provides a rightful place in the information space.

The author analyzes programs, courses and projects that promote the development of adult information literacy in non-formal education. These are special library-based programs for improving the information literacy of users. These programs aim to develop information literacy as a set of knowledge, skills, abilities to search, evaluate, organize and present information using traditional and new information technologies. There are also online learning media literacy courses for adults. They get students familiar with the most common types of manipulation and propaganda, provide basic tools for verifying information and developing critical thinking. The National Digital Literacy Program «Action: Digital Education» is of particular interest. It offers three online courses: a basic digital literacy course, a digital literacy course for teachers, and a course for parents called «Online Child Safety».

Key words: information and communication technology; information literacy; adults; non-formal education

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Lau H. Information literacy: international perspectives. Moskva: MTsBS.2010. (in Russian)
- [2] Chambers English Dictionary Ed. Edinburgh: W. and R. Chambers and Cambridge: Cambridge University Press. 2003. (in English)
- [3] Case D. Looking for Information: A Survey of Research on Information Seeking. Needs and Behavior. New York: Academic Press. 2002. (in English)
- [4] Byerly Greg and Brodie Carolyn S. Information literacy skills models: defining the choices. In Learning and libraries in an information age: principles and practice. Ed. Barbara K. Stripling, Englewood: Littleton: Libraries Unlimited. 1999. P. 54-82. (in English)
- [5] Mostipan O. P. Information literacy of the individual: ways to train a competent user. Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. 2015. № 4. P. 293-296. (in Ukrainian)
- [6] Ivaniichuk T. Yu. Information literacy of library services users and competencies of librarians: relationships and interactions. Aktualni problemy polityky. 2016. № 58. P. 227-240. (in Ukrainian)
- [7] Horton Jr. F. Comments on International Guidelines on Information Literacy. Washington: DC. 2004. (in English)
- [8] Malyshevskyi O. V. Information culture: from information literacy to information competence. Zbirnyk naukovykh prats. Seriya: pedahohichni nauky. Kherson: KhDU. 2011. Vypusk 36. P. 100–104. (in Ukrainian)
- [9] Zolotukhin D. 15 best Ukrainian media literacy projects. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2455061-15-krasih-ukrainskih-proektiv-z-mediagramotnosti.html> (02.09.2020). (in Ukrainian)
- [10] Free digital literacy courses are launched in Ukraine. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kabmine-zapuskayut-besplatnye-kursy-tsifrovoy-1577203018.html> RU (03.09.2020). (in Ukrainian)
- [11] The national online digital literacy platform has been put to the test. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/natsionalna-onlayn-platforma-z-tsifrovoyi-gramotnosti-zapratsyuvava-v-testovomu-rezhimi> (04.09.2020). (in Ukrainian)